

SLOVENSKI

vestnik

GLASILO SLOVENSKE KOROŠKE

V današnji številki kmečka priloga

OBVESTILA
NAPREDNIH GOSPODARJEV

LETNIK VII.

CELOVEC, SOBOTA, 11. OKTOBER 1952

ŠTEV. 71 (531)

Pred zasedanjem Generalne skupščine OZN

Te dni je bilo objavljeno poročilo, ki ga bo generalni sekretar OZN Trygve Lie predložil Generalni skupščini. V njem zahteva med drugim, da bi se trajanje bodočega zasedanja skrajšalo kolikor največ mogoče, tako da bi se zasedanje končalo že v decembru. Trygve Lie poudarja, da mesece trajajoča zasedanja škodujejo ugledu Združenih narodov, zahtevajo pa tudi znatne stroške. Da bi bilo delo Generalne skupščine čim bolj ekspeditivno, predlaga Trygve Lie, da na dnevni red ne bi postavili manj važnih vprašanj, da bi skrajšali debate, se izogibali ponavljanju, nekatere probleme pa rešavali med dvema zasedanjema.

Trygve Lie bo na zasedanju Generalne skupščine OZN vložil tudi predlog za ustanovitev „rezervnega korpusa prostovoljcev“, čigar naloga bi bila, da podpira kolektivne akcije Združenih narodov. Trygve Lie predlaga, da bi moralo biti 60.000 uniformiranih prostovoljcev vsak trenutek na razpolago organizaciji, ki bi ga imenovala OZN za organiziranje odpora proti napadalnosti.

Na podlagi poročila odbora za kolektivne ukrepe bo Generalna skupščina proučila tudi druge korake, ki bi jih mogle storiti OZN in države-članice za dajanje odpora morebitni napadalnosti.

Med drugim gre v Liejevem predlogu tudi za ekonomske sankcije proti napadalcu, ki bi bile potrebne, kadar bi bilo treba pomagati državam, ki so žrtve ekonomske napadalnosti, ter za združitev vojaških sil, kadar bi Varnostni svet ali Generalna skupščina sklenila, da se je treba s silo upreti napadalnosti. V poročilu odbora za kolektivne ukrepe priporočajo, naj Generalna skupščina ustanovi poseben organizem, ki bi nadaljeval delo odbora. Odbor za kolektivne ukrepe je ustanovila Generalna skupščina OZN leta 1950.

ZDA za nadaljevanje vojne na Koreji . . .

Dobro poučeni washingtonski krogi menijo, da si bodo ZDA prizadevale dobiti podporo Generalne skupščine OZN za nadaljevanje vojne v Koreji.

Ti krogi izjavljajo, da bo bodoča ameriška akcija glede Koreje odvisna od kitajsko-severnokorejskega odgovora na najnovejše predloge

Združenega poveljstva za izmenjavo ujetnikov. Ker ne verujejo, da bodo te predloge sprejeli, pričakujejo, da bodo ZDA predložile na Generalni skupščini osnutek resolucije, ki dolži Kitajsko in Severno Korejo, da ne sodelujeta v naporih za sklenitev premirja.

Dobro poučeni krogi trdijo, da nihče izmed odgovornih ameriških funkcionarjev sedaj ne upa, da bo kmalu končana korejska vojna.

. . . Indija pa bo podprla vsako pobudo za mir

Korejski spopad in drugi nerešeni problemi v Aziji in Afriki bodo v središču pozornosti indijske delegacije na bližnjem zasedanju Generalne skupščine OZN. Iz dobro poučenih krogov se je zvedelo, da bo indijska delegacija podprla sleherno pobudo, da bi prenehale

sovražnosti in da bi bilo sklenjeno premirje na Koreji. Indija namerava podpreti tudi vsak predlog, ki bi ga sprejela večina delegacij na Generalni skupščini OZN za prenehanje sovražnosti na Koreji in da bi se ponovno začela trenutno prekinjena pogajanja za sklenitev premirja.

Indijska delegacija bo posvetila vso pozornost tudi južnoafriškemu vprašanju. Tisk poudarja, da bo Indija zastavila vse sile, da bi bila sprejeta resolucija proti Malanovi rasistični politiki v Južnoafriški uniji.

Indija bo poleg teh dveh perečih vprašanj, ki bosta nedvomno imeli prednost pri vsej dejavnosti indijske delegacije, predlagala tudi rešitev ostalih vprašanj, ki zadevajo Azijo in Afriko, kot so n. pr. kašmirsko, tuniško, maroško in druga vprašanja.

Dr. Gruber o odnosih do sosedov

Na zborovanju Zveze industrijcev, ki je bilo minuli torek v Lincu, je avstrijski zunanji minister dr. Gruber govoril o odnosih Avstrije do sosednih držav in do zasedbenih sil. Dejal je med drugim:

O Italiji

Z Italijo je Avstrija povezana z vezmi dobrega sosedstva. Vendar bi bilo želeto, da bi pozitivni duh sodelovanja, ki preveva odgovorne politične činitelje, vladal v isti meri tudi pri podrejenih organih italijanske uprave.

O Jugoslaviji

Naše odnose z Jugoslavijo je mogoče pravilno ocenjevati samo, če pomislimo, v kakšnem položaju smo se nahajali leta 1945. Oni, ki kritizirajo pogajanja v Gleichenbergu, ne smejo pozabiti, da je Jugoslavija izhala doslej iz gledišča, da ji je pripadla likvidacija vsega avstrijskega premoženja v Jugoslaviji na podlagi sklepa štirih velesil, ki so ga svoječasno sprejele, da bi v avstrijskem smislu na miren način rešile mejni spor. Če bo kljub temu na podlagi pogajanj mogoče ustanoviti avstrijsko lastnino na jugoslovanskem državnem ozemlju v obmejnem pasu, tedaj je popolnoma neumestno zmanjševati to dejstvo s pretirano kritiko, ker je bila Jugoslavija doslej

pripravljena, da to uresniči le v okviru svoje nacionalne zakonodaje. Morebitna špekulacija, da bo postala Jugoslavija s čakanjem sčasoma šibkejša, je neumestno prav v trenutku, ko se ta dežela pripravlja, da postane važen član nove zveze držav na Jugovzhodu, ki mora biti za nas gospodarsko največjega pomena.

O Nemčiji

Avstrija je z nemško zvezno republiko v prijateljskih odnosih. Naravno pa je, da vsebujejo naši odnosi do Nemčije politično problematiko — če tega ne bi marali videti bi to pomenilo politiko ptiča noja. Čeprav bi bilo zaželjeno, se vendar politična dejstva ne dajo popolnoma ločiti od poteka zgodovine. Okorne nasilne metode tako imenovane „priključitve“ niso vzbudile le pri nas marveč predvsem pri odgovornih v svetu globoko občutljivost.

Politika, ki ne bi upoštevala te občutljivosti, bi prizadejala neizmerno škodo ne le nam, marveč predvsem tudi Nemčiji. Priznati moramo, da se v Nemčiji tega dobro zavedajo in da so se doslej izogibali vsega, kar bi lahko škodovalo obojestranskim interesom. Obžalovanja vredno pa bi bilo če bi imeli posamezni krogi v Avstriji manj smisla za stvarnost. Odkloniti je treba tisto večno „Pfeifendeckel“-miselnost, ki bi najrajši na krožniku žrtvovala vse realne interese našega prebivalstva.

Svoboda za naciste v obeh Nemčijah

Zgleda, da trenutno v obeh Nemčijah tekmujejo, v pomiloščenju zaradi vojnih zločinov in drugih deliktov obsojenih bivših nacistov. Pred dobrim tednom so časopisi poročali o izpustu generala Eberharda Mackensena iz zaporu v Werlu. Mackensen je bil obsojen kot vojni zločinec, ker je sodeloval pri pokoljih v Italiji. Prav tako sta praktično na svobodi tudi feldmaršal Mannstein in Kesselring, ki se že dalj časa ne nahajata več v zaporu ampak v neki bolnici. Nadalje so časopisi poročali še o izpustu dveh drugih nacističnih zločincev, ki sta ubijala KZ-lerje.

V Vzhodni Nemčiji pa je Pieck pomilostil preko 2.600 ljudi, ki so bili obsojeni zaradi njihove prejšnje fašistične dejavnosti. Med njimi se prav tako nahaja določeno število vojnih zločincev. Poleg tega v Vzhodni Nemčiji bivši nacistični veljaki spet zavzemajo visoke vladne položaje, kot na primer nacistični general Müller, ki je bil že doslej policijski general v Vzhodni Nemčiji, zdaj pa je postal celo notranji minister. General Müller je bil leta 1943 ujet na ruski fronti in nato „prevzgojen“ v dobrega „komunista“.

Rokosovski ima izreden pogum

26. oktobra se bodo vršile volitve v poljski sejm (poljski parlament). Na kandidatni listi za poslanca Varšave je poleg predsednika Bjeruta tudi maršal Rokosovski. Dejstvo, da je tudi maršal Rokosovski na kandidatni listi varšavskega mesta, se pojasnjuje s posebno določbo volilnega zakona, kjer je rečeno, da ima vsak državljani volilno pravico „ne glede na dobo bivanja v volilnem okrožju“. Ta ekstra demokratična formulacija volilnega zakona je bila potrebna, da se omogoči kandidatura ljudem, ki so bili še pred kratkim državljani Sovjetske zveze. In takih je poleg Rokosovskega še zelo mnogo tako v Poljski, kakor v drugih državah pod sovjetskimi nadzorstvom.

Kandidatura maršala Rokosovskega predstavlja najlepši primer in simbol politike današnjih oblastnikov Poljske, hkrati pa nam kaže v novi luči izreden pogum tega maršala, ki nosi zgodovinsko odgovornost za uničenje poljske prestolnice. Maršal Rokosovski je bil namreč poveljnik tiste sovjetske armade, ki je dospela do Visle tik pred Varšavo leta 1944 in držala križem roke celih 63 dni, ko se je varšavsko prebivalstvo dvignilo k splošne-

mu upor. S tem je maršal Rokosovski dal čas nacistom, da so z bombardiranjem popolnoma uničili mesto. Šele nato se je maršal Rokosovski premaknil in „osvobodil“ Varšavo. Zanimiva je pri tem okoliščina, da je med vstajo varšavsko prebivalstvo osvobodilo prav tisti del obale, kjer so stale čete maršala Rokosovskega, pa je zaman pričakovalo, da jim bodo priskočile na pomoč. Danes pa isti maršal kandidira v isti Varšavi in pričakuje, da se mu bo varšavsko prebivalstvo sedaj zahvalilo ter mu poverilo in zaupalo obrambo svojih koristi, ki jih je znal tako učinkovito zaščititi v zadnji vojni.

Visok sovjetski obisk pri vladi Vzhodne Nemčije

Berlin. — Predsednik prezidija Vrhovnega sovjeta Švernink, ki je prišel v vzhodni Berlin na proslavo triletnice razglasitve vzhodnonemške republike, je izjavil, da zavzema Vzhodna Nemčija sedaj „častno mesto“ v sovjetskem bloku in da „uživa njegovo zaupanje“.

Visoko jugoslovansko odlikovanje za avstrijskega diplomata

Prezidij ljudske skupščine FLRJ je podelil Red Jugoslovanske zastave I. stopnje avstrijskemu izrednemu poslaniku in pooblaščenemu ministru g. dr. Karlu Brauniasu in turškemu izrednemu in pooblaščenemu veleposlaniku g. Kemal Koprulu za dokazane zasluge pri razvijanju in utrjevanju miroljubnega sodelovanja in prijateljskih odnosov.

Minuli ponedeljek je podpredsednik Prezidija Ljudske skupščine FLRJ Moša Pijade izročil visoka odlikovanja predstavnikom Avstrije in Turčije v Jugoslaviji. Oba odlikovana predstavnika bosta v kratkem zapustila Jugoslavijo. Pri izročitvi odlikovanja v Prezidiju so bili navzoči: sekretar Prezidija Mile Peruničič, pomočnik ministra za zunanje zadeve dr. Aleš Bebler ter načelnik protokola in pooblaščen minister dr. Sloven Smodlaka.

Avstrijskega poslanika Brauniasa in njegovo soprogo je v sredo sprejel maršal Tito na Brdu pri Kranju na poslovilni obisk. Zadržal se je z njima nekaj časa v prisrčnem razgovoru ter ju pridržal tudi na kosilu.

Iz ministristva za zunanje zadeve FLRJ se je izvedelo, da je jugoslovanska vlada že dala privolitev za novega avstrijskega poslanika v Beogradu g. Ericha Filza. G. Filz je v diplomatski službi že od leta 1927, na novo dolžnost pa prihaja s položaja prvega svetnika avstrijskega poslanstva v Bernu.

Nerazveseljiv koroški rekord

Uradno je bilo objavljeno, da je v seznamih registriranih nacistov vpisanih v vsej Avstriji 35.221 obremenjenih bivših nacionalsocialistov, in sicer 33.941 moških in 1280 žensk. Najmanj obremenjenih nacistov je v francoski, največ pa v britanski zasedbeni coni Avstrije. Razmeroma veliko, namreč 3289, jih je na Koroškem. V sorazmerju s številom prebivalstva pa ni v nobeni avstrijski zvezni deželi toliko žensk, ki so registrirane kot obremenjene nacistke, kakor na Koroškem. Vsekakor prvenstvo, ki si ga naša dežela ne more šteti v posebno čast.

Dan združenih narodov v šolah

Za dan Združenih narodov, ki ga po vsem svetu proslavljajo vsako leto 24. oktobra, bo priredil koroški deželni šolski svet skupno s koroško sekcijo Lige za Združene narode v vseh višjih razredih meščanskih in srednjih šol pisanje nagradne naloge pod naslovom „Dan Združenih narodov“. Učenci-pisci desetih najboljših nalog bodo dobili dragocene knjižne nagrade.

Kitajska ofenziva na Korēji

Po več mesecih so ta teden v Koreji spet močnejše vzplamtele borbe na fronti. V tek je prišla močna kitajska ofenziva, v kateri sodeluje preko 12.000 vojakov-Kitajcev; samo nekaj stotin Severnokorejcev je tudi udeleženih pri tej ofenzivi. Kakor poroča glavni vojaški stan zavezniških čet, je to najmočnejša ofenziva sovražnika odkar se je bila preteklo jesen fronta več ali manj ustalila. Vedno nove in nove vale vojakov mečejo Kitajci v boj in jim je dejansko uspelo, da so nekaj desetnih kilometrov severno od glavnega mesta Južne Koreje Seula prebili zavezniško fronto. Zavezniške čete se srdito branijo kitajskih napadov, ki sedaj trajajo že več dni.

Po zahtevi zavezniške komisije za razgovore o premirju so v sredo te razgovore prekinili za nedoločen rok. S tem v zvezi je del svetovnega tiska ugotovil, da ta prekinitve lahko pomeni tudi konec teh pogajanj.

Strašna železniška nesreča pri Londonu

Minulo sredo zjutraj se je pripetila v londonskem predmestju Harrow težka železniška nesreča, ki je terjala doslej 93 smrtnih žrtev, 170 oseb pa je bilo težko in lažje poškodovanih. V zgodovini angleških železnic je to največja nesreča po letu 1917.

Do nesreče je prišlo tako, da je naprej trčil brzovlak, ki je prihajal iz Škotske, na postaji v lokalni vlak, ki je bil polno zaseden z delavci. Nekaj vagonov obeh vlakov je ob trčenju vrglo na nasprotni tir, po katerem je prav v tem trenutku s polno paro privozil še drugi brzovlak iz Manchestra ter se z vso silo zaletel v razbite vagonne. Obkraj je bilo trčenje tako silovito, da so se vagoni zagvozili drug v drugega in se nagrmadili do 10 metrov v višino, drugi pa so bili poškodovani po teški eksploziji. Vse to je povzročilo, da se je na vse skupaj porušil še most za pešce, ki je vodil preko železniških naprav.

Čeprav je prišlo na kraj strašne nesreče kmalu nad 500 reševalcev, se je še dolgo potem nudila na prizorišču grozna slika kakor po težkem bombnem napadu.

Gandhijev sin

Mahatma Gandhi se je v svojem odporu proti Angležem v Indiji večkrat zatekel h gladovni stavki. Očetovemu zgledu sledi tudi sin Manilal, ki živi v Južni Afriki. Manilal je mislil, da se bo lahko boril proti Malanovi diktaturi in rasnim diskriminacijam z gladovnimi stavkami. Toda njegovo prostovoljno gladovanje ni doseglo zaželenega uspeha. Malan se za Gandhijevega sina in njegov odpor ni zmenil.

Vse kaže, da se Gandhijev sin tudi s sedanjimi nasprotniki Malanovega režima ne strinja. Medtem ko so le-ti za odločno borbo proti Malanu, oznanja Gandhijev sin zmeren boj in sodelovanje na prostovoljni podlagi. Malanov režim pa je brezobziren in Gandhijev sin v boju proti njemu ne bo ničesar dosegel, dokler bo zmeren in popustljiv, kakor je bil njegov oče v Indiji.

GOSPODARSKI DROBIŽ

Razvrednotenje šilinga?

V avstrijskih gospodarskih krogih je v zadnjem času mnogo govora o „ureditvi menjalnega kurza“ našega šilinga proti dolarju. Trenutno veljata v Avstriji namreč dva menjalna kurza za dolar, in sicer tako imenovani normalni kurz, po katerem je dolar vreden 21,36 šilinga, in drugi, premijski kurz, po katerem je treba dati za dolar, če ga kupiš, približno 26 šilingov.

Normalni kurz je bil do zdaj vedno v uporabi pri nakupovanju in prodajanju v inozemstvu, to se pravi uvozu in izvozu življenjsko važnih dobrin, kot so živila, premog itd. Po premijskem kurzu pa je bilo treba računati pri nakupu ali prodaji v inozemstvu življenjsko manj ali nevažnih predmetov, n. pr. luksuznih avtomobilov.

Sedaj v avstrijskih gospodarskih krogih vlada tendenca izenačiti oba kurza, odnosno ukiniti sedanji normalni kurz ter določiti za novi enotni kurz sedanjega premijskega, torej 26 šilingov za 1 dolar. To bi seveda pomenilo nekoliko razvrednotenje šilinga napram dolarju in napram vsem ostalim na dolar naslonjenim valutam.

S socialistične strani odnosno iz krogov Avstrijske zveze sindikatov pa je s tem v zvezi že bila slišati zahteva po splošnem zvišanju mezd in plač, če dejansko pride do tega razvrednotenja šilinga. To pa bi bilo nujno isto, kot nov pakt o mezdah in cenah.

Porast hranilnih vlog

Gospodarska korespondenca poroča, da so hranilne vloge pri avstrijskih kreditnih zavodih narasle od začetka letošnjega leta do konca avgusta za 853 milijonov šilingov. Vloge na tekoči račun pa so se v istem času dvignile za 107,8 milijonov šilingov.

Več domačega premoga

Do konca septembra so letos nakopali v Avstriji skupno 3.982.968 ton premoga, dočim so ga lani nakopali v istem času za 170.658 ton manj. Letos v septembru so ga nakopali 448.022 ton, kar je za 38.242 ton več kakor v mesecu avgustu.

Spet dovolj domačega sladkorja

Avstrijska sladkorna industrija računa, da bo letos prvič po vojni spet krila vse potrebe po sladkorju iz predelave domačega pridelka sladkorne pese.

Ali je vprašanje Posarja res nerešljivo?

Prejšnji teden se je zapadnonemški državni tajnik za zunanja vprašanja Hallstein razgovarjal v Parizu s francoskim zunanjim ministrom Schumanom o vprašanju rešitve posarskega problema. Hallstein je prinašal v Pariz nove Adenauerjeve predloge in v začetku razgovorov je kazalo, kot da bi potekali pozitivno. V pozitiven potek razgovorov je predvsem nemška javnost še bolj verovala, ko je francoski zunanji minister povabil v Pariz tudi ministrskega predsednika Posarja Hoffmana in predsednika posarske socialistične stranke Kierna. Pričakovali so skupno francosko-nemško izjavo o Posarju, ki naj bi po Adenauerjevih predlogih postalo samostojna država pod pokroviteljstvom ministrskega sveta držav Schumanovega plana.

Tako francoski zunanji minister kot tudi posarski ministrski predsednik sta pa nemške predloge odklonila, ker so vsebovali med drugim zahtevo po priznanju pronemških strank v Posarju in predvidevali samo začasno evropejzicijo te visoke industrializirane pokrajine. Francoski zunanji minister Schuman je

nemškemu kanclerju Adenauerju celo pismeno sporočil, da Francija njegove predloge ne more sprejeti. Zapadna Nemčija pa se seveda tudi noče brez vsakih koncesij odpovedati raznim pravicam, bodisi narodnostnim ali gospodarskim, in v Bonnu še vedno računajo s tem, da bo Posarje nekoč spet postalo sestavni del Nemčije. To je v sklopu programa o vzpostavitvi zedinjene Nemčije v njenih mejah z leta 1937 predvsem tudi cilj nemških socialistov.

Posarsko vprašanje je in bo ostalo vsekakor trd oreh pri reševanju in usmerjanju medsebojnih odnosov med Francijo in Zapadno Nemčijo in kot tako dejansko predstavlja zavoro pri prizadevanjih zapadnoevropskih držav, da se združijo in ustanovijo „Združeno Evropo“. Posebno pa nerešeno vprašanje posarja nujno zadržuje parlamentarno potrditev pogodb, sklenjenih med zapadnimi zavezniki in Zapadno Nemčijo. Da zgleda vprašanje zaenkrat še povsem nerešljivo je vsekakor kriva politična trma na obeh straneh.

Grški parlament razpuščen

Kakor se je zvedelo iz zanesljivih virov, je včeraj grški kralj razpustil grški parlament in razpisal nove volitve. Predsednik grške vlade Plastiras in podpredsednik Ventzelos sta obiskala kralja in ga prosila, naj prevzame pobudo za razčiščenje političnega položaja po sprejetju novega volilnega zakona v parlamentu.

V obveščenih krogih v Atenah računajo, da bo Plastiras predlagal kralju sestavo prehodne vlade, ki naj bi razpisala nove volitve. Isti krogi računajo tudi, da bo ukaz o razpustu skupščine objavljen jutri, kar bi omogočilo, da bi bile volitve v ustavnem roku, t. j. 16. novembra.

Opozicijske stranke že dalje časa zahtevajo razpis novih volitev. Po novem volilnem zakonu, ki predpisuje večinski volilni sistem, bo novi parlament imel 300 poslanskih mest. V sedanjem parlamentu ima Papagosovo gibanje

za zbiranje grškega naroda 114 poslancev, vladna progresivna liberalna koalicija pa 131 mest.

Storjeni so bili vsi poskusi, da bi se sedanja vlada utrdila in razširila. Papagos pa je odklonil sodelovanje z drugimi strankami in zahteval takojšnje nove volitve po večinskem sistemu. Po novem volilnem zakonu so oborožene sile izključene od udeležbe na volitvah, žene pa so dobile volilno pravico.

New York. — Kanada je sporočila tajništvu OZN, da zaradi svojih obveznosti na Koreji in v okviru Atlantskega pakta ne bo določila posebnih vojaških enot za službo OZN. Kakor je znano, je tajništvo že leta 1950 zaprosilo vse članice OZN, da naj določijo posebni del svojih enot za potrebe Združenih narodov v slučaju napada.

Še ena Naguibova zmaga

Brez dvoma svojo največjo politično zmago odkar je izvedel vojaški preobrat v Egiptu je general Naguib lahko zabeležil prav te dni. Še ni dolgo, ko smo poročali o trdnem stalšču vafdistov, da se ne uklonijo Naguibovi zahtevi po odslovitvi njihovega strankinega predsednika Mustafe Nahasa. Zadnja poročila iz Kaira pa pravijo, da so se vafdisti vendarle pokorili Naguibovi vladi. S tem je general odnesel zmago tudi nad najmočnejšo politično stranko v deželi, ki je končno le morala pristati na njegovo zahtevo po reorganizaciji.

Na zadnjem sestanku izvršilnega odbora stranke je Mustafa Nahas podal ostavko na predsedniško mesto Vafda, na katerem je bil celih 25 let. Za novega predsednika je bil izvoljen Abdel Salam Goma, Mustafa Nahasa pa so imenovali doživljenjsko za častnega predsednika. Za to pomembno spremembo se ima ministrski predsednik general Naguib za-

hvaliti skupini 50 vafdističnih senatorjev in poslancev, ki so se uprli staremu strankinemu vodstvu in kakor so sami izjavili, sprejeli Naguibove zahteve, da rešijo stranko pred razpustom.

Vesti iz Jugoslavije

Konferenca Svetovne zdravstvene organizacije v Jugoslaviji

Na povabilo zvezne vlade je prispel v Beograd g. dr. Norman Begg, ravnatelj regionalnega središča za Evropo Svetovne zdravstvene organizacije. Visoki funkcionar Svetovne zdravstvene organizacije bo ostal v Jugoslaviji do 18. oktobra. Ogleдал si bo medicinske fakultete in higienske zavode v Zagrebu, Beogradu, Sarajevu in Ljubljani. Nato bo odpil v Dubrovniku skupno z dr. Pavlom Gregoričem,

Prosvetni vestnik

Skrb našim prosvetnim knjižnicam

Dveh dogodkov v zadnjih dneh prosvetaši ne smemo prezreti. Prvi je kongres Zveze jugoslovanskih književnikov, ki je te dni zaključil svoje delo v Ljubljani, drugi pa občni zbor Zveze avstrijskih bibliotekarjev, ki bo danes končal v Gradcu. Oba sta povezana s knjigo.

Knjiga — slovenska knjiga je bila našim prednikom dragocena opora za razvijanje nacionalne in kulturne zavesti v dobi narodnega prebujenja. Nikoli ne smemo pozabiti, da je prav knjiga Slovincem v stoletjih narodne sužnosti odločilno pomagala, da so si ohranili narodno zavest, nas koroške Slovence in zamejske Slovence sploh pa je slovenska knjiga povezovala v slovensko kulturno skupnost. Tega se moramo zavedati posebno danes, ko se razne sile tako zelo trudijo, da bi nas tudi kulturno ločile od žive narodne celote.

Zato je posebno potrebno, da živo spremljamo veliko sodobno kulturno ustvarjanje v domovini naše narodne večine, da spremljamo iskreno prizadevanje tvorcev knjige — književnikov, kakor je prišlo do izraza na kongresu v Ljubljani. Če namreč po eni strani

poudarjamo potrebo po kulturni enotnosti, je treba po drugi strani prav tako močno poudariti, da pomeni vsako zapiranje pred kulturno ustvarjalnostjo narodnega središča nujno počasno kulturno izstradanje, da pomeni povezava s kulturno emigracijo hkrati tudi povezavo z usodo emigracije sploh, ki je v vsakem primeru prej ali slej zagrenjenost in odtujitev lastnemu narodu in le prečesto tudi izdajstvo lastnega ljudstva.

Našemu človeku je bila knjiga nekdanj tako potrebna kakor druge bolj vsakdanje dobrine. Na ta odnos našega delovnega človeka smo bili lahko ponosni, kadar smo se primerjali z drugimi kulturnimi narodi. Na splošno Slovinci, ker smo majhen narod, plačujemo nenavaden visok kulturen davek: za knjige, za časopise, za dijake, za narodne organizacije. Še pred prvo svetovno vojno je bil vsak deveti koroški Slovenec naročnik lepe knjižne zbirke in našim prosvetnim knjižnicam so spet in spet primanjkovalе knjige. Tudi po prvi svetovni vojni se v tem oziru ni mnogo spremenilo. Nacizem pa je v svojem sovraštvu do

PO ŠIRNEM SVETU

Beograd. — Delegacija Jugoslovanske ljudske armade pod vodstvom generalnega podpolkovnika Save Drljeviča bo v kratkem obiskala Sirijo in Libanon.

Köln. — Pred velikim senatom pokrajinskega sodišča v Kölnu je ta teden bila sodna razprava proti nacistu Schäfferju, nekdanjemu poveljniku SS-čet in policije za vso Srbijo. Schäffer je prišel na ta položaj po zloglasnem Fuchsu, ki ga je jugoslovansko sodišče za vojne zločince obsodilo na smrt. Obtoženca dolžijo vojnih zločinov in sicer predvsem umora 6000 židovskih otrok, žena in starčkov. Schäffer je bil v Beogradu vse do oktobra leta 1944, ko je moral pobegniti zaradi akcij jugoslovanske narodnoosvobodilne vojske.

Washington. — V ameriškem generalnem štabu je te dni bila tajna konferenca, posvečena vojaškemu problemom jugovzhodne Azije. Na konferenci so poleg ameriških voditeljev sodelovali še predstavniki francoskega, britanskega, avstralskega in novozelandskega generalnega štaba. Med drugim so proučili skupne ukrepe v primeru kitajskega vojaškega posredovanja v Indokini.

Moskva. — Diplomatski krogi v Moskvi sporočajo, da je izraelska vlada pred kratkim napravila nov poskus, da bi sprožila vprašanje reparacij, ki jih mora izplačati Vzhodna Nemčija za zločine, ki jih je zagrešila nad Židi pod nacističnim režimom. Zvedelo se je, da je izraelski poslanik v Moskvi Samuel Alijašev obiskal ob tej priložnosti namestnika sovjetskega zunanjega ministra Puškina ter mu izročil noto v tem smislu. Izrael nima diplomatskih stikov ne z Vzhodno in ne z Zahodno Nemčijo.

ministrom — predsednikom Sveta za ljudsko zdravstvo in socialno politiko vlade FLRJ, mednarodno konferenco, ki jo je sklicala Svetovna zdravstvena organizacija. Na tej konferenci, ki bo trajala od 13. do 18. oktobra, bo 12 znanih strokovnjakov svetovnega slovesa z vseh delov sveta pretresalo problem pripravljanja cepiva za nekatere otroške bolezni.

Obisk zastopnikov inozemskih potovalnih uradov

Na Bled je prispelo začetkom tega tedna 30 zastopnikov tujih turističnih agencij in potovalnih uradov iz Avstrije, Nemčije, Švice, Francije, Belgije, Švedske, Anglije in Holandske. Zastopnike teh agencij sta povabila jugoslovanski potovalni urad Putnik in Gostinska zbornica z namenom, da bi spoznali lepote Jugoslavije, predvsem pa letovišča ter gostinske obrate.

Putnik in hotelska podjetja pa bodo sklepali pogodbe s temi uradi. Sedaj imajo priliko, da navežejo z njimi neposredne stike.

Gostje so si ogledali najprej Bled ter njegove gostinske obrate, potem pa še Bohinj. Priridili so jim tudi svečano večerjo v Toplicah na Bledu. Trenutno se gostje mudijo v Dalmaciji, kjer si bodo ogledali vsa večja jugoslovanska letovišča.

slovenstva in do kulture na splošno tu zasekal globoke rane. Na grmadah so zgorele naše knjige, mladini so vzeli veselje do branja, namesto notranje kulture so propagirali surovost nadčloveka.

Naloga resnične ljudske prosvete je zato, da našemu človeku spet približa knjigo. Ne pozabimo, da je knjiga v nekem smislu še vedno merilo narodne kulture, v tem pogledu ne smemo nazaj, pod raven predvojnih let, v kulturni rasti pa pomeni zastoj in nazadovanje že to, če ostajamo na isti višini, če ne napredujemo. Zato se ob stanju in delavnosti oziroma ob mrtvili naših prosvetnih knjižnic nekoliko zamislimo in preudarimo, kaj bo treba ukreniti, da bo v tej prosvetni sezoni postalo boljše. Spet približati slovensko knjigo vsemu našemu ljudstvu, gojiti z njo ljubezen do lastnega naroda, utrjevati slovensko narodno enotnost, krepiti samozavest, širiti znanstveno obzorje, kovati značaje, vse to so naloge naših prosvetnih knjižnic in knjižničarjev. Te naloge niso lahke! Kjer pa ima knjižničar trdno voljo in neomajno zavest, da s svojim delom prispeva h graditvi novega samozavestnega človeka, kjer je knjižničar živ posredovalec med knjigo in čitalcem, bo knjižnica postala spet središče našega prosvetnega življenja, naša knjiga pa bo spet opravljala svoje visoko kulturno poslanstvo.

KOLENDAR

Sobota, 11. oktober: Nikazij
Nedelja, 12. oktober: Maksimilijan, škof
Ponedeljek, 13. oktober: Edvard, kralj
Torek, 14. oktober: Kalist

SPOMINSKI DNEVI

11. 10. 1807 — Umrli v Celovcu pisatelj-preporoditelj Jurij Japelj — 1851 Rojen v Krnu pri Tolminu na Goriškem zgodovinar Simon Rutar — 1941 Začetek narodne vstaje v Makedoniji — praznik makedonskega ljudstva.
12. 10. 1492 — Krištof Kolumb se je prvič izkrcal v Ameriki in odkril novi svet — 1856 Rojen v Poljanah nad Skofjo Loko publicist in sohnik Ivan Subic — 1924 Zeppelinov balon „LZ 126“ se je odpravil na prvo pot v Ameriko.
13. 10. 1863 — Rojen skladatelj Hrabroslav-Andrej Volarič — 1892 Umrli francoski pisatelj Joseph Artur Gobineau.
14. 10. 1943 — Partizani so prvič razrušili močno zastraženi Štampetov most na progi Ljubljana—Trst.

Žalostna statistika

Koroška varnostna direkcija je objavila podrobne podatke o prometnih nesrečah v mesecu septembru t. l., iz katerih je razvidno, da je bilo na Koroškem v enem samem mesecu 400 prometnih nezgod. Pri teh 400 nezgodah so bile štiri osebe ubite, 53 jih je bilo težko poškodovanih, 171 osebam so bile prizadejane lažje poškodbe, medtem ko pri 20 ponesrečenih niso ugotovili točne stopnje poškodb. Teža prometnih nezgod je razvidna tudi iz tega, da so izmed vseh 400 primerov le v 102 slučajih ugotovili samo materialno škodo, ki pa je bila znatna.

Iz poročila varnostne direkcije je nadalje razvidno, da so v petih slučajih vozniki, ki so povzročili prometne nezgode, pobegnili in se tako skušali odtegniti zasluženi kazni. —

Mesečna poročila kažejo, da se število prometnih nezgod od meseca do meseca znatno veča. Prav tako se vedno bolj množijo tudi primeri, v katerih so krivci nezgod vozniki, ki vozijo kljub prekomernemu zauživanju alkohola. In to kljub temu, da so varnostni organi znatno poostrižili tozadevna zasledovanja.

Sicer bi se dalo v tem oziru mnogo prepričati, ako bi se tako pešci kakor tudi vozniki z večjim razumevanjem ravnali po prometnih predpisih. V takem primeru bi tudi ne bilo potrebno, da bi varnostni organi v enem samem mesecu morali kaznovati 5241 oseb zaradi kršitve prometnih predpisov.

Pliberk

Človek se kar zgodi, ko dnevno bere o nesrečah in nezgodah vseh vrst. Posebno številne so postale prometne nesreče, in to ne samo v mestih, tudi na podeželju so že skoraj na dnevnom redu. Pred nekaj dnevi se je tukaj ponesrečil tudi tov. Štefaj Breznik, ki je na ovinku izgubil oblast nad svojim motornim kolesom. Pri padcu je utrpel poškodbe na desnem kolenu in so ga prepeljali v bolnico. Želimo mu, da bi čim prej spet ozdravel.

„Gorjanske korenine smo!“

(Dopis iz Zgomje vesce)

Le malokdaj ve javnost o nas Zgornjeveščanih. Smo pač, tako pravijo nekateri, tam doma, kjer je svet že z deskami zaplankan. Toda mi temu nikakor ne moremo pritrđiti, kajti skozi našo občino pelje cesta, ki so jo krstili za „razgledno cesto“, po nemško so ji rekli „Aussichtsstrasse“, pa celo Abstimmungsstrasse. Na vse mogoče načine so ji pač hoteli dati nemško ime. Toda vse skupaj ni moglo spremeniti dejstva, da ta cesta teče od postajališča Kotmare vesi do Žoprač skozi slovensko ozemlje. Lega naših lepih vasi je hribovita in nas zato nazivajo tudi „Gorjance“. Ni to ime za nas žaljivo, nikakor, ker mi smo ponosni na to, da smo „Gorjanci“ in le še pristavimo: „Gorjanske korenine“ smo. In tudi tega ne tajimo in se ne sramujemo, da smo Slovenci. Mogoče jih je med nami nekaj, ki se tega ne zavedajo in mislijo, da je lepše, če postavi nemško besedo tja, kamor bi spadala slovenska, vendar večina lepo po domače slovensko med seboj govori.

Letošnja suša nam je prizadejala velikansko škodo; ker je lega naših polj sončna, je suša tem bolj mogla uničiti večino naših pridelkov. Na predlog naših slovenskih zastopnikov v kmetijski zbornici se skuša z raznimi ukrepi, da bi škodo, ki jo je našim kmetom prizadejala suša, po možnosti omilili. Dobili smo nakaznice za koruzo, in sicer za domače klanje 150 kg, za prodajo pa 300 kg koruze za pršiča. Večina naših kmetov je oddala te nakaznice naši domači zadrugi v Bilčovsu in je tam deloma koruzo tudi že dobila. Tudi so v okviru akcije za omiljenje škode, prizadejane po suši, nakazali s strani okrajne kmečke zbornice v Celovcu nekaj tisoč kg ječmena. Toda, kot se vidi, predsednik okrajne kmečke zbornice g. Jure, ki je postal to, kar je, s pomočjo slovenskih glasov, očitno noče, da bi naša domača zadruga delila našim kmetom od okrajne kmečke zbornice določene količine podpor v obliki žita, ker je rajši ukrenil, da so naši ljudje prisiljeni iti v Celovec k tvrdki „Der-mut“ po svojih 30 do 50 kg ječmena. Torej bo moral vsak iti v Celovec, zamuditi dan, če ima konja, tudi konj zamudi dan, če ga pa nima, pa ga mora najeti, kajti 25 km daleč ne more nesti 30 do 50 kg teže domov. Tako bo prišel naše kmete ta pomejen ječmen dražji, kot če bi ga kupili po normalni ceni. — Pozivamo okrajno kmečko zbornico, da v bodoče ne dela več takih nestvarnih ukrepov, ki mejijo že na očitno protislovje. Nakaže naj vse to, kar pride za naše kraje, naši centralni Zvezi slovenskih zadrug v Celovcu in ta bo pripadajočo količino nakazala naši zadrugi v Bilčovsu, kjer vsak dobi svoje blago brez vsakršnih težav, brez večjih izdatkov in zamude časa.

Pa še nekaj moramo potožiti mi Zgornjeveščani, Kovičani, Gorjanci, Stranjani in Želučani. Všolani smo v šolo Bilčovs, kjer poučuje šest razredov v obstoječih štirih razrednih sobah. Rednega pouka ne more biti, ker je premalo sob na razpolago. Zato se pouk me-

nja, nekaj otrok ima predpoldne pouk in nekaj popoldne. Nujno že delajo na tem, da bi v Bilčovsu prizidali vsaj še en ali celo dva razreda in še stanovanje za učiteljske moči. Ker pa imajo naši otroci do tja 5 km daleč, je naš predlog naslednji: namesto da bi v Bilčovsu zgradili še več razredov, bi bilo bolje, da bi postavili pri nas eno ali dvorazrednico. S tem bi znatno razbremenili šolo v Bilčovsu, našim otrokom pa bi bila olajšana in skrajšana pot do šole.

Slišali smo pred kratkim tudi, da se je neki učitelj pritoževal, da naši otroci premalo nemško znajo. Mlademu gospodu povedo tole: Če hočete z uspehom poučevati otroke, katerih občevalni in materni jezik je slovenski, potem glejte najprej vi, da se potrudite, da boste znali in govorili brez sramu jezik vaših šolarjev. Učite jih nemščino na podlagi njihove matere govorice in videli boste, da bodo uspehi kar razveseljivi. Mi nismo proti temu, da bi se naši otroci naučili pravilne nemščine, ampak želeli bi, da bi znali naši otroci oba deželna jezika, kar jim bo v življenju le v korist. In to je lahko mogoče, če učitelj pravilno obvlada oba jezika, ker se bodo potem tudi učenci mogli kaj naučiti. Nikakor pa ne moremo razumeti, kako naj bi se učenec nekaj naučil od človeka, ki ne zna jezika učencev.

Lešo

V četrtek dopoldne smo na šentjakobskem pokopališču položili k zadnjemu počitku Romavhovega očeta. Izredno veliko število sorodnikov, prijateljev in znancev je kljub delavniku šlo za krsto, kar je najboljši dokaz, kako je bil priljubljen blizu in daleč. Pogreba se je udeležila tudi naša domača požarna bramba, pri kateri je Romavh dolga leta aktivno sodeloval.

Več let je bil rajni Romavh zaposlen kot puškar v Borovljah, nato pa je dobil službo pri železnici, kjer je napravil 35 službenih let, ki je šel v zasluženi pokoj. Toda tudi kot upokojenec ni mogel mirovati, marveč je do zadnjega opravljal razne koristne posle, med drugim popravljal dečnike in posodo, posebno znan pa je bil kot frizer, saj smo dobili v št. Jakubu pravi frizerski salon šele pred nedavnim.

Radi se ga bomo spominjali. V miru naj počiva, medtem ko preostalim izrekamo iskreno sožalje.

Sveče

Dne 5. t. m. dopoldne se je vračal užitkar Foltej Wieser domov na Polano. Med potjo ga je v Spodnji Bistrici napadel mlad bik, ki je ušel s pašnika in ga pobil na tla. Wieser je odnesel poškodbe na trebuhu, ki mu jih je bik prizadejal z rogovi. Ponesrečenca so prepeljali v celovško bolnico. —

Istega dne se je pripetila prometna nesreča med Bistrico v Rožu in Psinjo vesjo. Ko se je ponoči vozil mehanik Jožef Blatnig s svojim motornim kolesom domov proti Bistrici, je na

ovinku med Psinjo vesjo in Bistrico nenadoma zadel ob oviro; močni sunek ga je vrgel na cesto, kjer je obležal nezavesten. Ljudje, ki so ga našli na cesti, so ga hoteli potem ko se je spet zavedel, spremiti domov, kar pa je ponesrečenec odklonil. Kakor da bi se ničesar ne zgodilo, se je vsedel spet na kolo in se odpeljal dalje. Tudi doma se je kot navadno vlegel k počitku, da domači nič niso vedeli o nesreči, naslednjega dne zjutraj pa je zdravnik dr. Jelen ugotovil, da si je Blatnig pri padcu močno pretresel možgane in si nalomil lobanjo. Odpeljali so ga v bolnico v Celovec. — Blatnigova nesreča je takoj drugi dan razgibala tudi orožništvo na Bistrici. Ugotovili so, da je vozač zadel ob gradbeni les, ki ga je v nočnih urah vrgel nekdo na cesto. Po pripovedovanjih domačinov so v tej zadevi tudi že prijeli tri moške, ki so baje v pijanosti povzročili zapreko na cesti. —

Letos smo imeli tudi pri nas precej slabo letino. Posebno slabo sta se izkazali pšenica in rž, ki sta dali le dvakratno seme. Razmeroma dobro je uspel krompir in bomo namesto kruha jedli pač pretežno le „čompe“. Krme bo primanjkovalo povsod in kmetje bodo prisiljeni, da zmanjšajo število živine. Sicer nudijo tudi tukajšnjim kmetom pomoč v obliki pocenjenega žita in slame, toda kmet — v prvi vrsti mali posestnik — nima niti tega denarja, da bi kupil pocenjena krmila, ker je pač že pri večini naših kmetov pošla zlata rezerva — les za prodajo. Posledica slabe letine se predvsem kaže v tem, da je moral kmet delati celo leto od zore do mraka, kljub temu pa ni pridelal toliko žita, da bi mogel preživljati svojo družino; kruh bo moral kupovati.

Poleg tega pa so postali razni davki in druge dajatve že naravnost neznosni in za kmeta nastane vprašanje: „kje bom jemal, da bom davkarji dajal“. Iz tega sledi, da je potrebna nujna odpomoč predvsem za malega kmeta, ki je v nasprotnem slučaju izpostavljen veliki nevarnosti, da počasi toda sigurno propade. Da smo slovenski kmetje tukaj še posebno prizadeti, je na dlani. Mi nismo deležni niti tistih olajšav in prednosti, ki jih imajo sodeželani drugega deželnega jezika. Nas poznajo le takrat, ko moramo plačevati davke, kadar pa zahtevamo za našo kmečko mladino slovensko kmetijsko šolo, nočejo upoštevati naše enodušne zahteve, nas nočejo priznati za enakopravne.

Koprivna

Pogosto slišimo o raznih nesrečah, katerih žrtve so majhni otroci. V koliko primerih bi lahko preprečili kaj takega, ko bi starši bolje pazili na svoje otroke, ki so prepogosto — posebno na deželi, kjer pa je to vsled veliko dela še nekoliko prei razumljivo — prepuščeni sami sebi. Kolikokrat se nihče ne zmeni, kje in kako se igra otrok, ki je v igro tako zatopljen, da na okolico popolnoma pozabi. In kako lahko se potem pripeti nesreča, posebno še, če je v bližini cesta. —

Pred kratkim se je v naši vasi ponesrečila sedemletna Katarina Pasterk, ki jo je udaril konj. S težkimi poškodbami na glavi so jo morali prepeljati v celovško bolnišnico.

15

„Ne pretvarjaj se, Matija,“ nestopno de mladi gospod Gregorjanec, nasloni lakti na kolena in gleda v zemljo. „Ti nisi kmet kakršni so drugi, pameten možak si. Sodišče! K vragu sodišče, ko pa je kriv Tahil!“

„Vi gospoda ukrenite, da bo pravica.“

„To tudi bomo. Ti si tukajšnji človek, a to ve vsak otrok, da je Stubica po vseh pisanih postavah last moje tašče.“

„Vem, da je bila.“

„In da je pred Bogom in svetom. Veš pa tudi to, da ji jo je ugrabil Tahil na razbojniški način.“

„Vem, da je bila grdobja, ker je prišel ponoči, a ne ob belem dnevu.“

„Dobro. Ali vas je moja tašča zatirala, ali smo vas mi, njeni zetje, kdaj žalili?“

„Niste.“

„Torej, Matija. A kaj se dogaja zdaj, sam povedi! Tahil vas odira in tepe, ropa vaše imetje in vam odvzema zemljo, živino in pridelke, zdaj pa hoče odgnati vaše sinove na Ogrsko na vojsko s Turkom. Zvedel sem vse. Ali vam je to po godu?“

„Ni,“ mirno odgovori Gubec.

„In boste molče prenašali?“

„Kaj naj storimo, povejte vi!“ se odreže Gubec in mirno pogleda velikaša.

„Poiščite si pravico!“

„Kdo nam jo bo dal? Zakaj se niste pritožili banu, sodniku?“

„To smo storili. Ali to je slab lek.“

„Kakšen ban je to, ki mu ni mar pravice? Če vi, gospoda, niste v moči, da ga prisilite, kaj moremo mi kmetje?“

„Morete. Vas je mnogo. Imate pesti, kose, puške. Udarite!“

„Vi pa se boste s Tahijem pomirili, nas pa obešali.“

„Prisežem pri živem Bogu, da ne bomo. Nisem sam, ne potegujem se za taščo samo jaz. Tudi moj oče, podban, je mojih misli.“

„Tudi vaš oče? Čast mu in poštenje. Pravičen gospod je, naš človek.“

„Vidiš, da je pravica na naši strani.“

„Povejte mi, milostljivi gospod, kaj je to: ban pravi tako, podban drugače; kdo ima prav?“

„Ban je Tahiju zet.“

„Res je, prav ste povedali,“ se bridko nasmehe Gubec. „Tudi gospoda ni vedno enih misli. To so okusila naša led'a večkrat in večkrat je v meni vzklopela kri, ker mi kmetje tudi nismo nema živina. Ampak povejte, gospod, čemu ste prišli prav k meni, Matiji Gubcu?“

„Se sprašuješ? Sam najbolje veš. Kmet si, pa po vsem okraju te kmetje poslušajo bolj ko

špana in kastelana, bolj ko gospodarja te kraljevine. Kar ti praviš, to se zgodi. Kadar se kmetje kaj sporeko, prihajajo k tebi, da razsodiš, ker si pameten in veš več ko vsi oni. Ali se niso že tebi pritožili?“

„So.“

„Ne pozabi, da ti je stara gosposka bila vedno naklonjena, da je vedno tvoje mnenje upoštevala.“

„Kaj naj storim?“ vpraša Gubec in vstane.

„Razgovori se s svojim kumom Iljo in z ljudmi po drugih vaseh, Tahil s svojo četo kmalu krene na Kanižo. Grad bo prazen, kajti kaj pomeni Tahijeva žena? Ne podajte se, Bog vam je dal krepke pesti, vse drugo bo šlo samo po sebi.“

„Vse bo ostalo tako, kakor je preje bilo. Poslušajte me, milostljivi gospod, imel sem sorodnika župnika. Pri njem sem kot dečko služil. Umrli je prerano; če ne bi bil, bi morda danes tudi jaz črno haljo nosil. Tisto malo, kar znam, me je ta pošteni stavec naučil. Imej pamet in srce, mi je starina večkrat rekel, pa te Bog ne bo zapustil. Eno brez drugega ne prinaša sreče in nikoli ne boš prav pogodil, če boš imel preveč pameti in premalo sreča ali preveč srca in premalo pameti. Enaka vaga je najboljša. Ta človek me je naučil tudi brati, pisati žalibog ne znam. Ko je stavec umrl — bil je siromak — mi ni zapustil ničesar drugega ko eno samo knjigo, sveto pismo. To knjigo sem čestokrat bral v dolgih zimskih večerih,

pa mi je bilo milo pri duši. Tudi danes jo berem. Kar tam piše, ni to, kar danes delajo.“

„Kaj mi zdaj govoriš to pridigo?“ nejevoljno reče Stepko in začuden gleda kmeta.

„Počakajte, vaša milost, pa boste slišali, kako to mislim. Knjiga pravi, da vsi ljudje izhajajo iz enega para, torej kmetje prav tako kakor plemenitaši, a vsi ljudje smo bratje, torej sva midva ene in iste krvi. In ko je Adamov sin Kajn ubil brata, ga je Bog preklel, in ali ni rekel naš Odrešenik, naj človek svojega bližnjega ljubi kakor samega sebe; ali ni rekel, da bodo visoki ponižani, a nizki povišani? Ko sem prišel do pameti, sem se spomnil, da sem tudi jaz Adamov sin in da je moj rod toliko star ko rod vsakega kneza, samo da ima knez zapisano na pergamentu, kako so se njegovi predniki imenovali, mi kmetje pa ne. Ogleloval sem se potlej po svetu, videl, kako plemeniti brat brata kmeta ubija in do krvi muči in sem si rekel: „To ni pravica, sveto pismo drugače uči; svet dela narobe. In prišla bo poslednja sodba in to vse izravnala.“

„Kaj govoriš?“ strmi Stepko v Gubca in skoči na noge.

„Govorim,“ odgovori kmet mirno, „da bi vedeli, kako Matija Gubec misli. Kaj vi, gospoda, hočete od nas, kaj delate z nami? Zakaj nam ne pustite, da bi bili vsaj na pol ljudje, če že vaše postave pravijo, da ste vi bolji od nas, a mi gorji? Samo, kadar nas potrebujete, kadar vam trda prede in od Hrvata kmeta želite krvi in denarja, takrat vam je

Ura nima točno 60 minut

V Rimu so sredi septembra zborovali zvezdoslovci iz vseh dežel, kjer znanstveniki proučujejo vesoljstvo. Obravnavali so predvsem vprašanje časa, ki dela zvezdoslovcem največje preglavice. Dan v resnici namreč nima več 24 ur, ura ne 60 minut in minuta ne več 60 sekund, namreč ne takšnih sekund ki jih kaže tehnično tudi najpopolnejša sodobna ura. Z doslej običajnimi časovnimi enotami, dnevom, uro, minuto in sekundo, se ne ujema računski vesoljstva, ne gibanje planetov in njihovih spremljevalcev. Našo „napačno sekundo“ bi bilo torej treba nadomestiti z novo osnovno časovno enoto, s katero že morajo računati zvezdoslovci in ki je že dobila ime „cronia“.

Kako naj si logično razlagamo to novo delitev časa, s katero se za zdaj ukvarjajo samo znanstveniki, v doglednem času pa bo veljala za vse? Zemlja se suče okrog svoje osi. Vsakih 24 ur ali 1440 minut oziroma 86.400 sekund se enkrat zasučje in vziđe sonce na obzorje. Kaj bi se zgodilo na primer, če bi se začela zemlja iznenada počasneje vrteti okrog svoje osi. Tedaj bi sonce pač vželo nekoliko pozneje. Če bi v tem primeru obdržali običajno delitev časa na dneve, ure, minute in sekunde, bi morali ugotoviti, da so se dnevi, s tem pa tudi ure, minute in sekunde podaljšale. In ta pojav je v resnici že nastal. Naša sekunda je časovno drugačna, kakor je bila denimo sekunda starih Egipčanov ali Rimljanov. Od začetka našega štetja, torej v zadnjih 2000 letih, se je sekunda dejansko podaljšala za tri desetinke. Zvezdoslovci so na primer tudi izračunali, da je trajal dan pred dvema milijardama let samo 4 ure po naši delitvi časa, pozneje pa je polagoma naraščal in dosegel sedanjih 24 ur. V pradavnih časih se je torej zemlja zasukala okrog svoje osi v štirih naših urah, ali če stvar obrnemo: ena tedanja zemeljska ura je trajala samo 10 naših minut.

Za to, da se zemlja čedalje počasneje suče okrog svoje osi, so odgovorna morja in Luna. Mesec privlači morsko vodo. Posledica tega sta plima in oseka. Zato si morska voda prizadeva prilagoditi se Luninemu ritmu gibanja. Zemlja se torej suče v vodnem plašču svojih lastnih morja, tako rekoč v tekočem obodu, na katerega vpliva lunin, torej tuj hitrostni ritem. Tako nastane razlika v silah, ki gre na račun gibanja, sukanja naše zemlje. Nastane nekakšno zaviranje, ki se seveda ne pokaže v nekaj desetletjih, pač pa ima v stoletjih in tisočletjih velike posledice.

Praktično to pomeni, da se v nekaj desetletjih, torej med rojstvom in smrtjo človeka, ne pozna, da se suče zemlja okrog svoje osi čedalje počasneje in da dan narašča. Vsak dan je za nekaj delcev sekunde daljši. Ljudje seveda tega ne opazimo. Raziskovalci atomske energije in zvezdoslovci, ki računajo z milijoni svetlobnih let, pa se branijo upoštevati to „napačno sekundo“ v svojih enačbah. Napačna časovna enota povzroči seveda tudi napačne

rezultate. Astronomi pa tudi že vedo, kaj je treba v tem primeru storiti in kako dobimo novo „natančno sekundo“, že zgoraj omenjeno „cronia“: Astronomi ne računajo s koledarskim, marveč s tako imenovanim „sideralnim“ letom 1900, torej s tistim časovnim obdobjem, ko je bilo Sonce leta 1900 po dvanajstih mesecih (torej 1. januarja in 31. decembra) natančno na istem mestu v sozvezdju. To „sideralno“ leto se deli s številom obratov zemlje okrog njene osi v tem časovnem obdobju (bilo jih je natančno 365 25636274) in tako dobimo srednji „sideralni“ dan, ki se deli s 86.400.

Rezultat je nova natančna sekunda, „cronia“. Pa tudi to sekundo bodo morali čez nekaj tisočletij revidirati in znova izračunati.

Zvezdoslovci poudarjajo, da bo treba to novo natančno sekundo prej ali slej uporabljati tudi v vsakdanjem življenju, kar pomeni, da bo treba hitrost tik-takanja vseh ur na svetu spremeniti. Če človeštvo tega ne bo storilo, Sonce nekega dne v daljnem letu 2.900 ne bo več stalo najvišje na nebu, ko bodo kazale ure 12, marveč bo doseglo najvišjo točko šele čez 50 minut.

RADIO-PROGRAM

RADIO LJUBLJANA

Sobota, 11. oktober:

5.30 Dobro jutro, dragi poslušalci! — 7.00 Radijski koledar in pregled tiska — 12.00 30 minut operne glasbe — 13.00 Dr. Mirko Rupel: Jezikovni pogovori — 14.00 Hrvatska narodna glasba — 14.40 Igra Srečko Dražil s svojim ansambлом — 15.30 Solistična in orkestralna glasba — 16.00 Po naši lepi deželi — 16.40 Slovenske narodne pesmi — 17.20 Za pionirje — 18.00 Radijske beležke — 18.15 Plesi in baleti — 19.40 Zabavni zvoki — 20.00 Koncertni valčki — 20.30 45 veselih minut — 21.15 Kar po domače... — 22.15 Igra plesni orkester Radia Ljubljana.

Nedelja, 12. oktober:

6.00 Dobro jutro, dragi poslušalci! — 6.30 Pregled tiska — 7.30 Radijske beležke — 9.00 Od pravljice do pravljice — 10.00 Dopoldanski simfonični koncert — 11.00 Literarno-glasbena oddaja — 11.40 Od melodije do melodije — 12.40 Igra Zabavni orkester Norman Cloutier — 13.00 Pogovor s poslušalci — 13.10 Želeli ste — poslušajte! — 15.30 Za naše kmetovalce — 15.40 Polke in valčki — 16.00 Igra godba na pihala Ljubljanske garnizije — 17.30 30 minut solistične glasbe — 18.15 Dunajske melodije — 19.00 Radijski dnevnik — 19.40 Igra Zabavni orkester Radia Ljubljana — 21.00 Revija filmske glasbe.

Ponedeljek, 13. oktober:

5.30 Dobro jutro, dragi poslušalci! — 7.00 Radijski koledar in pregled tiska — 12.00 Igra orkester Radia Ljubljana — 12.40 Lahka slovenska orkestralna glasba — 13.00 Šahovski pregled — 13.10 Slovenske narodne pesmi — 14.00 Poslušajte znane zabavne melodije — 14.40 S pionirji po glasbenem svetu — 15.30 Šolska ura za nižjo stopnjo — 16.00 Slavni pevci v znanih vlogah — 17.15 Zabavne melodije — 18.00 Znane orkestralne skladbe — 18.30 Jezikovni pogovori — 18.40 Narodne pesmi poje Mariborski komorni zbor — 19.00 Radijski dnevnik — 19.40 Igra Studentski plesni sekstet — 20.00 Okno v svet — 20.10 Simfonični koncert orkestra Slovenske filharmonije.

Torek, 14. oktober:

5.30 Dobro jutro, dragi poslušalci! — 7.00 Radijski koledar in pregled tiska — 11.00 in 11.30 Šolska ura za nižjo in višjo stopnjo — 12.40 Med glasbenim sporedom kulturni drobiž — 14.00 Naši zbori in solisti poje slovenske narodne pesmi — 15.30 Klavirska glasba skozi stoletja — 16.00 Popoldanski koncert slovenske orkestralne glasbe — 17.10 Zabavne melodije — 18.00 Pojo naši zbori — 18.30 Kulturni pregled — 19.00 Radijski dnevnik — 20.00 Radijska univerza — 20.15 Odlomki iz slovenskih oper „Veronika Deseniška“ in „Deseti brat“ — 21.00 Literarna oddaja.

RADIO CELOVEC

Sobota, 11. oktober:

6.10 Za kmetijstvo — 6.20 Jutranja glasba — 7.15 Pestre melodije — 8.45 Biseri slovenske književnosti — 9.05 Kar športnika zanima — 10.15 Šolska oddaja — 11.00 Veder dopoldne — 11.45 Za podeželsko ljudstvo — 12.00 Opoldanski koncert — 14.30 Želi si kaj! — 15.15 Kulturno zrcalo tedna — 16.15 Filmski magazin — 17.10 „Harmonično-platonično-ironično“ — 18.30 Od pesmi do pesmi — od srca do srca. Pesmi jugoslovanskih narodov. Poje Studentski zbor — 20.00 Poročila, pet minut od dneva — 20.15 „Tako zveni v Solnogradu“.

Nedelja, 12. oktober:

7.15 Jutranji koncert — 7.15 Duhovni nagovor. Pester snored — 8.10 Kmečka oddaja — 8.20 Igra Godba na pihala Karla Käferja — 10.00 Maša — 11.15 Lepe melodije — 12.45 Kulturno zrcalo tedna — 14.45 Pozdrav za mesto in deželo — 17.30 Sport in glasba — 20.15 Sportna poročila — 20.20 Promenadni koncert — 21.30 Mali radijski oder.

Ponedeljek, 13. oktober:

6.15 Jutranja glasba — 7.15 Pestre melodije — 8.30 Pozdrav zate — 9.05 Želje poslušalcev — 10.15. 11.00 Šolski oddaji — 10.45 Mali koncert — 11.30 Pozdrav za mesto in deželo — 11.45 Za podeželsko ljudstvo — 12.00 Opoldanski koncert — 14.10 Kar si želite — 14.30 Slovenska oddaja — 15.00 Šolska oddaja — 15.45 Za gospodinjstvo — 16.00 Pevska ura — 16.30 Za osamljeneza in bolnega — 17.10 Popoldanski koncert — 19.15 Tukaj je Evropa — 20.00 Poročila, pet minut od dneva — 22.15 Avstrijska radijska visoka šola.

Torek, 14. oktober:

6.10 Za kmetijstvo — 6.20 Jutranja glasba — 8.30 Pozdrav zate — 9.05 Želje poslušalcev — 10.15 in 11.00 Šolski oddaji — 11.30 Pozdrav za mesto in deželo — 11.45 Za podeželsko ljudstvo — 12.00 Opoldanski koncert — 14.10 Kar si želite — 14.30 Slovenska oddaja — 15.30 Za ženo in družino — 16.00 Solistična ura — 17.10 Popoldanski koncert — 18.30 Slovenska oddaja — 18.45 Kmečka oddaja — 19.15 Velika šansa — 20.00 Poročila, pet minut od dneva — 20.15 Opereta — 20.50 Friedl Althaller s svojimi solisti — 23.20 Plesna glasba.

Izdajatelj, lastnik in založnik lista: Dr. Franc Petek, Velikovec. Uredništvo in uprava: Celovec, Gasometergasse 10. Telefon 16-24. Za vsebino odgovarja: Rado Janežič Tiska: Kärntner Druck- und Verlagsgesellschaft m. b. H., Klagenfurt. — Dopsi naj se pošiljajo na naslov: Klagenfurt, 2, Postschließfach 17.

Velik požar v Št. Vidu ob Glini

V sredo zvečer je izbruhnil ogenj v nekem oddelku znane Fundrove tovarne vlaknenih plošč v bližnji okolici Št. Vida ob Glini. Čeprav so požarne brambe iz bližnje in daljše okolice bile takoj na mestu je ogenj vendarle narasel v velik požar, ki je uničil skoraj vso tovarno.

Kakor znano, je bila Fundrova tovarna uničena tudi med vojno in so jo šele pred kratkim spet dogradili. S polnim obratovanjem je bila začela sploh šele pred 14 dnevi. Dograditev je stala blizu 25 milijonov šilingov in je bila financirana v veliki meri iz sredstev Marshallovega plana.

Pomoč pticam selivkam

Minule dni so prepeljali iz Avstrije na Reko s posebnim letalom veliko jato lastovk. Zaradi nenadnega mraza v tej državi se zlasti mlade lastovke niso mogle pridružiti jatam, ki že odhajajo v toplejše kraje. Ljubitelji ptic so zato organizirali akcijo, s katero jim je uspelo, rešiti veliko število ljubkih lastavic. Lastovke so lovili po gozdovih in poljih potem pa so jih v posebnih zabojih prepeljali z letalom na Reko.

Morda še ne veste...

... da so v dobi „biedermeierja“ mladi ljudje nosili verižice za ure, ki so bile spletene iz ženskih las.

PRESELITEV ZOBNE PRAKSE

Dentist Julo RIHA, Velikovec

sedaj: Grebinjska cesta 35. tel. 232 (nasproti skladišča in mlekarne kmetijske zadruge)

ordinacija: od 8. do 13. ure in od 14. do 18. ure.

V sobotah samo predpoldne.

Zanimivosti iz medicine

Naravna smrt, t. j. smrt zaradi starostne izčrpanosti in iztrošenosti organizma, je možganska smrt in ne smrt srčne kapi, kot mnogi mislijo. Znanstveniki so dognali, da je naravna smrt velika redkost ter da večina ljudi umre zaradi bolezenskih sprememb na kakem organu.

Možgani kot taki nikdar ne bolijo, bolijo le možganski centri za bolečino. Zato bolniki prenašajo možganske operacije brez narkoze; boli le prerez kože in kosti, kar se pa da lokalno otmrtviti.

Bolnik s škrlatinko, ki se zdravi s penicilinom, mora ostati v bolnici le teden dni, medtem ko je zdravljena brez penicilina trajalo mučnih pet tednov.

Moderna narkoza ni za bolnika prav nič neprijetna, saj dobi bolnik najprej injekcijo narkotika, po kateri pada v globok spavec in šele nato dobi masko z etrom ali kakim drugim narkotičnim sredstvom. Na ta način odpađe neprijetno dušenje po etrovem olju, ki se ga nekateri bolniki bojijo.

kmet dober, sicer vam je kmet smet. Prišli ste, ker spet potrebujete naše pomoči, velikaš v borbi zoper velikaša snubi kmeta — za vašo pravico. Tudi jaz Tahija sovražim — nadaljuje Gubec nekoliko zamolklo in oči mu zabliščijo, „sovražim ga, ker se ima za boga, nas pa za pseta. No, če naj za vašo pravdo prelivamo kri, kaj nam boste za to dali, nam ljudem s torbo in v hodnični srajci?“

„Prisegam ti,“ vzklikne Stepko, ki ves zavzet s spoštovanjem gleda kmeta, ki je ob zadnjih besedah ponosno dvigal glavo, „kadar gospa tašča spet pride na Susjed, te osvo bodi, za svobodnjaka te napravil!“

„Hvala vam, gospod,“ se nasmehne kmet, „ali res mislite, da za svojo pomoč zahtevam plače? Motite se. Kaj je meni do tega? Sam sem samec in bom ostal, toda, ko gledam kako sirote jokajo in vzdihujejo, me boli srce.“

„Poslušaj, Gubec, prisegam, če osvoimo nazaj svojo posest, vas ne bomo pustili na cedilu.“

„Prisegate?“ vpraša kmet velikaša ostro.

„Pri živem Bogu in svojem zveličanju!“ odgovori mladi plemič.

„Počakajte tri, štiri dni, da stvar dobro premislim, potem pošl'em po koga iz vaših ljudi, da mu povem, kaj sem sklenil.“

„Dobro — pokličij špana Štefana ali Ivana Sabova, ki živita v Brdovcu, odkar ju je Tahij z grada spodil. Čez tri dni!“

„Čez tri dni,“ odgovori kmet, „sedaj pa, vaša milost, lahko noči!“

„Lahko noč,“ odzdravi Stepko, da kmetu roko in jadrno odjezdi. Kmalu se je razlegalo po nočni tišini, kako konj dirja proti Golubovcu in topot bolj in bolj med griči utiha. Gubec pa je še dolgo sedel pod orehom, opirajoč glavo v dlani. Medtem ko tako razmišlja in v temni noči išče svetlobe bodočih dni, stopa od Stubice do Susjeda postaven človek, Andrej Mogaič, Juričev stric in zadružni domačin, ter se še tisto noč javi na gradu gospodarju Tahiju.

Ko je drugega jutra Matija Gubec okoli devete ure prišel do Ivanca kraj ceste, mu pove znanec, da je Jurij Mogaič že dobre pol ure prej bil tu in krenil na krapinski most, ko pa je dospel v vas pod Susjedom, se je mogel nagledati čuda. Bilo je krika in vika ter razburjanja na pretek. Ob lesene drogove je bilo privezanih veliko konj, na poti in po bajtah je razgrajala pisana tolpa — Madžari, Šta'erci, Slavonci, Posavci, vsi pod kučmami in v modrih dolamah — čudni vražji obrazi, četa kakor da jo je bil smel hudič iz vseh kotov in lukenj in zbral v tej čedni vasi. Jela Filipčička, ki se je bila baš odpravila z doma, je povedala Gubcu na poti, da so to kaniški konjeniki gospoda Tahija, prava sodrga, ker po vsej vasi ni več gospe ne kokoši, a dekleta in mlade žene se ne upajo pred hišni prag; ona da je hvala bogu stara in se teh psoglavcev n'ima bati. Na srečo, je rekla, se bo ta nesnaga s svojim gospodarjem čez tri, štiri dni odpravila

na Madžarsko, ali pred tem bo v tem kraju veliko joka in stoka, ker bo Tahij iz vseh vasi nasiloma vse neozenjene moške vtaknil v konjeniško suknjo in naj se Bog usmili siromanih mater in nevest. Gubca je pri teh besedah nekaj zabeležilo, toda ne da bi se zmenil za konjenike razgračaje, reče stari Jeli: „Zbogom in jo hitro mahne na grad. Zunanja vrata so bila na stečaj odprta; skoznje so se rinili kričoč in robantujoč kmetje, služabniki, častniki in vojniki. Zatorej se je Gubcu posrečilo da je mogel brez zapreke na prvo dvorišče. Nedaleč od vrat se je naslanjal s hrbtnom na zid majhen debel človek v temni halji, z zahuhlim obrazom, privihanimi črnimi brki in malim šilastim nosom in nepremično gledal, kaj se na dvorišču godi.

„Slišite, dobri človek,“ ga nagovori Gubec. „Ka-aj?“ se zadere debeluh in pomeri kmeta od glave do pete.

„Kje je milostljivi gospod Tahij?“

„Tam!“ se spet zadere človek, ki je bil navaden sluga, pokaže na starca, ki je stal na sredi dvorišča, in je potem spet zijal v pisani svet pred seboj. Gubec pogleda, kamor mu je sluga pokazal.

Sredi prvega grajskega dvorišča je stal postaran človek srednje rasti, kratkih rok in nog, toda nenavadno močan. Med visokimi rameni je sedela velika šilasta glava, nad ozkim visokim čelom so se zvijali dolgi, beli in volneni lasje. Obraz je bil rdeč in surov, nos tumpast, nosnice široke, ustnice debele, brada in brki

debeli in dolgi. Izpod močnih sivih obrvi, podobnih metlici, sta škilili dve mali sivi in bo-deči očesi, ki sta bili ves čas nekoliko zaprti. Preko čela se je vlekla rdeča brazgotina, a od nosnic sta bili zarezani do ust dve črti in na obrazu se je vsikdar kazal škodoželjen nasmeh. To je bil Ferko Tahij, baron stattenberški. Desno roko je imel zataknjeno v nezapeto zeleno surko, z levo pa je zdaj držal bič, a noge, odete v kožnate hlače in obute v visoke škornje, je široko razkrcil in gledal, kako je črnolasi vražji fantin, odet v modri suknjič, preklinjajoč krotil besnečega konja. Z okna notranjega gradu ga je gledala še druga oseba: gospa, že v letih, bele polti, črnooka in črnolasa, kateri se je na tankem nosu in navzgor privihanih ustnicah poznalo, da je iz rodovine Zrinjskih in ošabna. Odeta je bila v svetlo zeleno haljo, in nosila belo čepico; bila je, sodeč po obrazu, fantova mati. Da, to je bila Jelena Zrinjska, poročena s Tahijem, a mladič Gabriel je bil bolj hudič ko go-podič. Za gospodarjem je stalo več kmetov z odkrito glavo med njimi kmetica, ki je imela v naročju slabotno dete in bridko jokala.

„Gavro, slišiš Gavro! Poderi ga, nadeni mu žvalof!“ je vpil Tahij, že ves hrpav od kričanja, ne da bi se oziral na kmete. Belec je bil besen, turške pasme. Ko vrag se je dvigal, postavljaj na zadnje noge in stresal grivo, toda mladec je stisnil stegna, se konju ovil okoli vratu in se ga oprijemal ko kleščice

(Dalje)